

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

**Ocena spójności terytorialnej pod względem
infrastruktury technicznej obszarów wiejskich w
porównaniu z miastami**

**dr hab. Danuta Kołodziejczyk
Prof. IERiGŻ-PIB**

**Konferencja IERiGŻ-PIB
Strategie dla sektora rolno-żywnościowego
i obszarów wiejskich – dylematy rozwoju**

Licheń Stary, 19-21 czerwca 2017 r.

Plan wystąpienia

- **Spójność terytorialna jako kategoria rozwoju przestrzeni w polityce europejskiej i krajowej**
- **Ocena poziomu rozwoju infrastruktury technicznej obszarów wiejskich w kontekście miast w Polsce**
- **Reakcja polityki spójności na przemiany infrastruktury technicznej**
- **Wnioski i rekomendacje**

Spójność terytorialna

- 1) Pojęcie spójności jest niejednorodnie interpretowane w literaturze, w szczególności pojawia się pytanie o znaczenie terminu spójności terytorialnej.
- 2) Kategoria (pojęcie) spójności terytorialnej jest ujmowana w różny sposób w dokumentach strategicznych UE (tj. na poziomie europejskim) a inaczej na poziomie krajowym.
- 3) Z perspektywy europejskiej koncepcja spójności terytorialnej dotyczy raczej wyrównywania poziomu rozwoju pomiędzy poszczególnymi krajami/regionami tj. zbliżenie bądź konwergencję, która wiąże się ze wsparciem finansowym z UE pod kątem spójności (z wykorzystaniem funduszy spójności). Dzięki temu kraje UE korzystają z tych funduszy, w szczególności regiony o najniższym poziomie rozwoju.

4) Spójność terytorialna w wewnętrznej polityce kraju jest traktowana niejednoznacznie, odnosi się głównie do wymiaru przestrzennego, chodzi przede wszystkim o niedopuszczenie do nadmiernych różnicowań przestrzennych (wewnątrz regionów, a także pomiędzy regionami)

UE → wyrównywanie nierówności – poprzez fundusze spójności

PL → niedopuszczenie do nadmiernych różnicowań

Cel badania

- **Zdelimitowanie zjawiska spójności terytorialnej pod względem infrastruktury technicznej na obszarach wiejskich w porównaniu z miastami.**
- **Wskazanie obszarów dotkniętych polaryzacją rozwoju w zakresie infrastruktury technicznej.**

Założenia badawcze

- że zmiana jednego elementu infrastruktury technicznej wywołuje zmiany w innych elementach, a sprzężenie między nimi powoduje zwiększenie wzajemnych oddziaływań – według zasady okrężnej i kumulatywnej Myrdala,
- głębokie przekształcenia, jakie zachodzą w lokalnych strukturach jeśli chodzi o infrastrukturę niektórych obszarów, wywołują niekiedy trudne do odwrócenia nierówności lokalne (dywergencję), które prowadzą do marginalizacji tych terenów,
- poziom rozwoju infrastruktury obszarów wiejskich i zróżnicowanie ich warunków społeczno-gospodarczych sprawia, że podatność obszarów wiejskich na nowe formy zagospodarowania jest selektywna. Szczególnie duże miasta wywierają znaczny wpływ na zmiany przestrzenne obszarów położonych w strefie oddziaływania.

Wskaźniki cząstkowe poziomu infrastruktury technicznej gmin

	Charakterystyka cechy	Kierunek zależności z rozwojem gospodarczym
x_1	Sieć wodociągowa na 100 km ²	+
x_2	% ludności korzystającej z sieci wodociągowej	+
x_3	Sieć kanalizacyjna na 100 km ²	+
x_4	% ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	+
x_5	Sieć gazowa na 100 km ²	+
x_6	% ludności korzystającej z sieci gazowej	+

+ → stymulanta tj. wzrost wartości cechy prowadzi do wzrostu poziomu rozwoju

**Wymiar terytorialny rozwoju
infrastruktury technicznej obszarów
wiejskich w porównaniu do miast –
wyniki badań**

Tab. 1. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej a liczba mieszkańców gmin w poszczególnych rodzajach gmin

Rodzaj i wielkość gmin	Infrastruktura techniczna					
	poziom rozwoju			współczynnik zmienności		
	2005	2010	2015	2005	2010	2015
Miejskie	203,4	199,7	202,5	33,2	34,1	30,1
< 10	136,2	134,3	142,6	36,9	35,8	40,6
10 – 20	186,3	178,9	187,8	32,6	33,3	30,2
20 – 50	228,5	221,2	220,5	28,3	30,9	25,0
50 – 100	228,2	230,2	228,1	25,9	26,3	22,9
> 100	229,4	226,4	224,5	18,3	17,3	16,7
Wiejskie	82,2	83,4	82,8	26,9	29,1	31,5
< 2,5	64,8	65,0	62,0	23,5	15,9	26,0
2,5 – 5	76,7	74,5	73,9	19,3	17,6	21,8
5 – 10	81,6	82,3	81,9	24,8	24,5	27,6
10 – 15	96,3	103,0	102,0	29,3	32,0	32,9
> 15	111,8	118,1	115,9	36,4	34,8	34,5
Miejsko-wiejskie	94,0	92,7	93,0	20,4	26,2	24,5
< 5	79,7	78,8	74,9	12,1	20,0	16,6
5 – 7,5	82,6	79,3	80,4	13,9	13,5	15,6
7,5 - 15	90,1	88,3	88,7	16,4	19,3	18,1
15 – 30	101,2	100,1	101,0	17,6	23,4	21,9
> 30	126,1	130,1	130,2	17,9	30,8	23,5

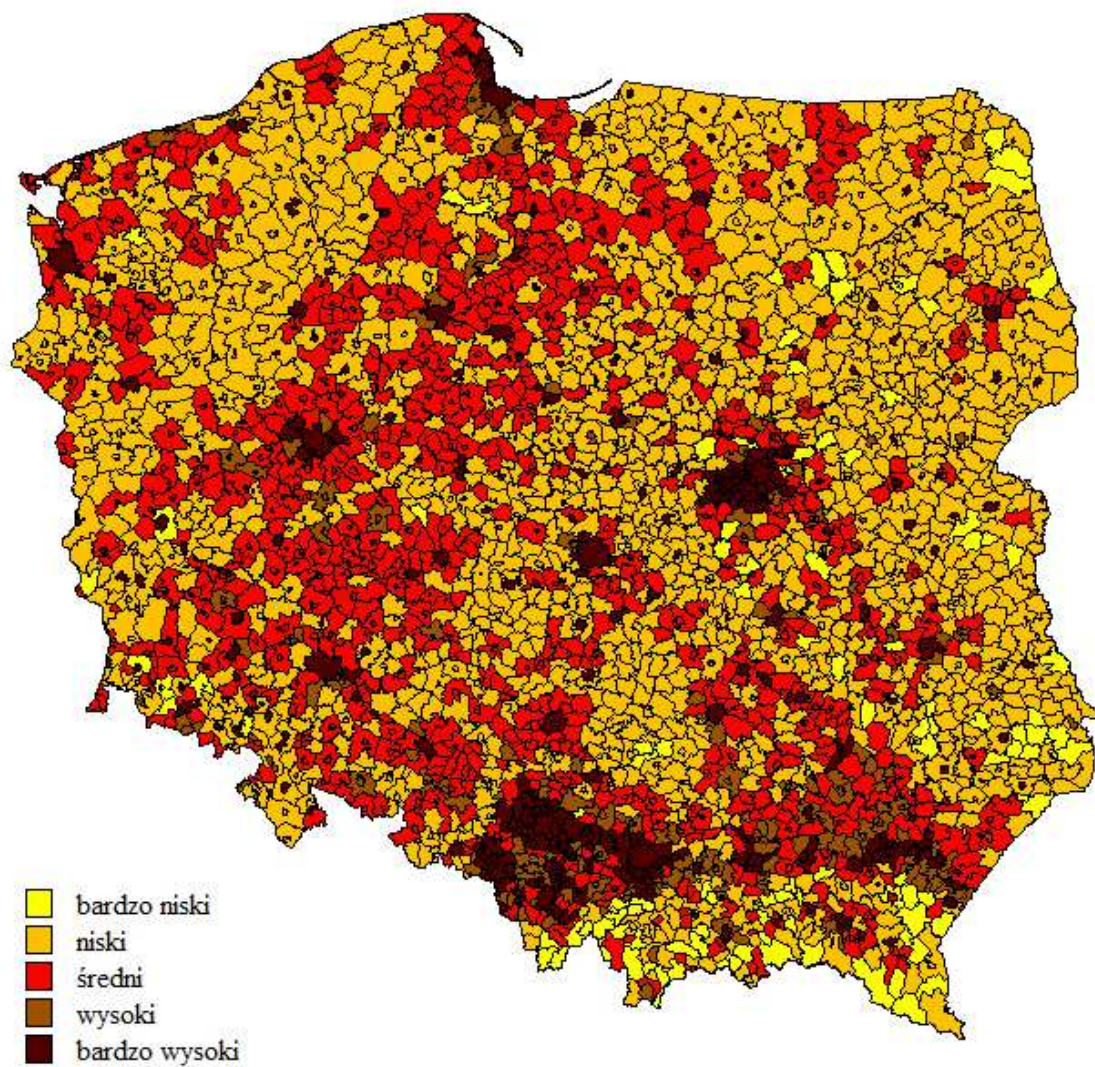
Grupy poziomu rozwoju

bardzo niski	$x_i < \bar{x} - 0,9\delta_x$
niski	$\bar{x} - 0,3\delta_x > x_i \geq \bar{x} - 0,9\delta_x$
średni	$\bar{x} + 0,3\delta_x > x_i \geq \bar{x} - 0,3\delta_x$
wysoki	$\bar{x} + 0,9\delta_x > x_i \geq \bar{x} + 0,3\delta_x$
bardzo wysoki	$x_i \geq \bar{x} + 0,9\delta_x$

$\bar{x}$ - średnia

δ_x - odch. standardowe

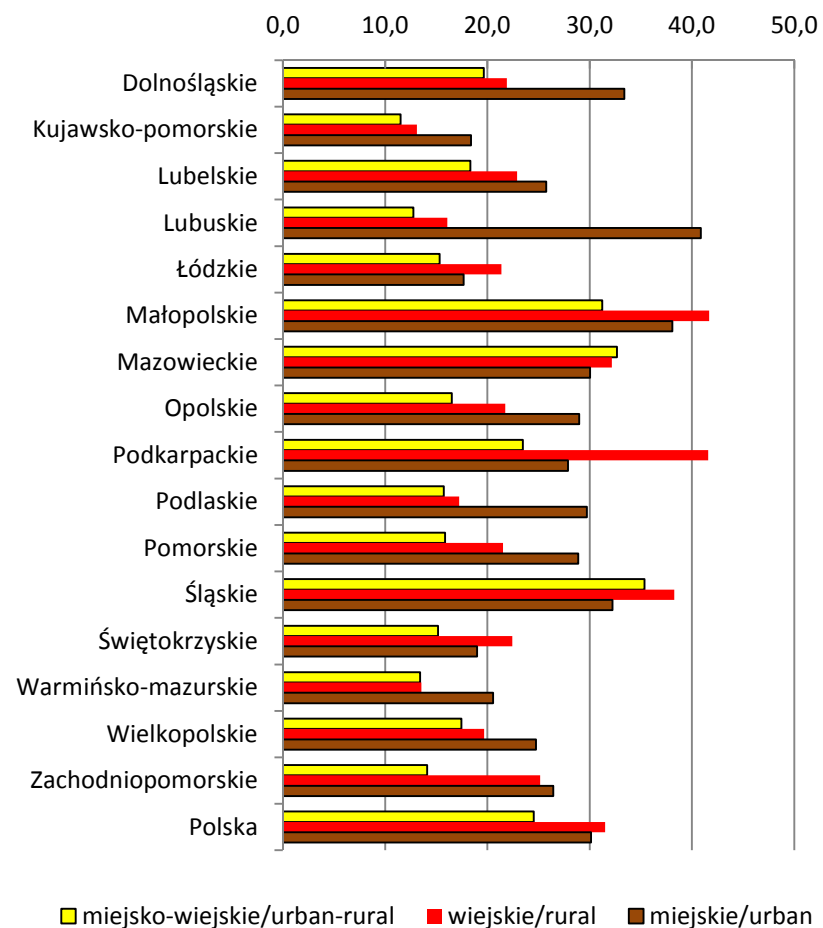
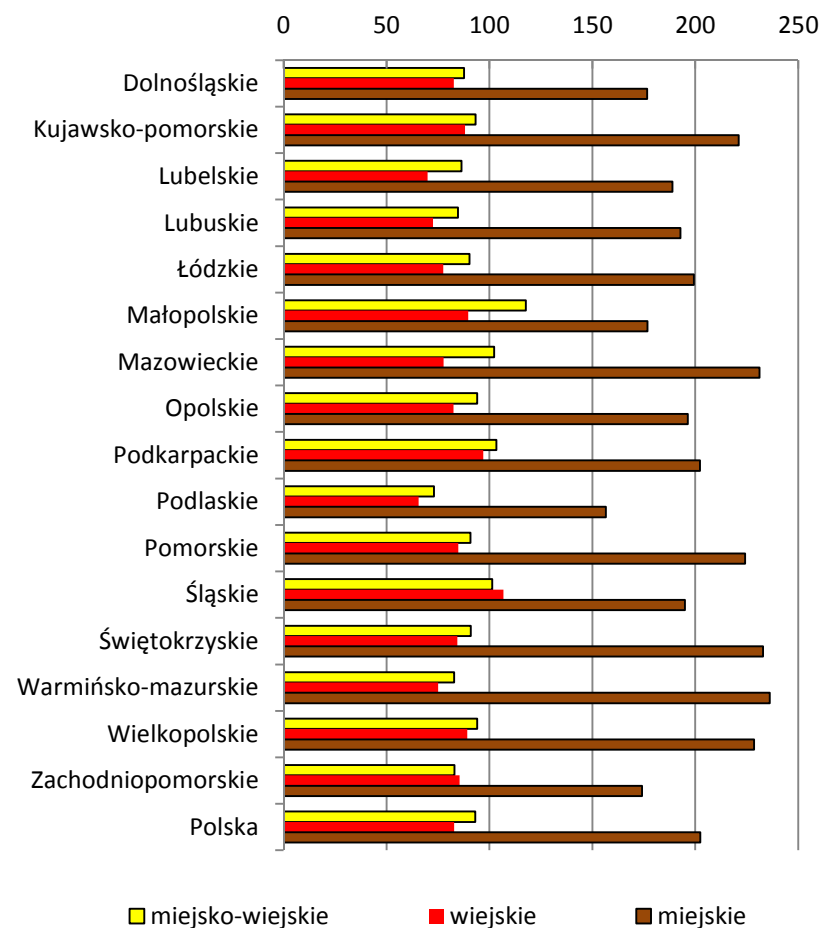
Rys. 1. Poziom rozwoju infrastruktury technicznej gmin w 2015 r.

Tabela 2. Liczba gmin w poszczególnych poziomach rozwoju infrastruktury technicznej gmin

Poziom rozwoju infrastruktury	Lata	Rodzaje gmin			
		ogółem	miejskie	miejsko-wiejskie	wiejskie
Bardzo niski	2005	40	1	-	39
	2010	52	1	4	47
	2015	104	1	17	86
Niski	2005	1334	3	269	1062
	2010	1320	5	257	1058
	2015	1167	8	227	932
Średni	2005	639	25	279	335
	2010	611	21	269	321
	2015	726	29	285	412
Wysoki	2005	155	43	34	78
	2010	180	45	45	90
	2015	163	35	44	84
Bardzo wysoki	2005	310	232	29	49
	2010	315	232	36	47
	2015	318	231	38	49

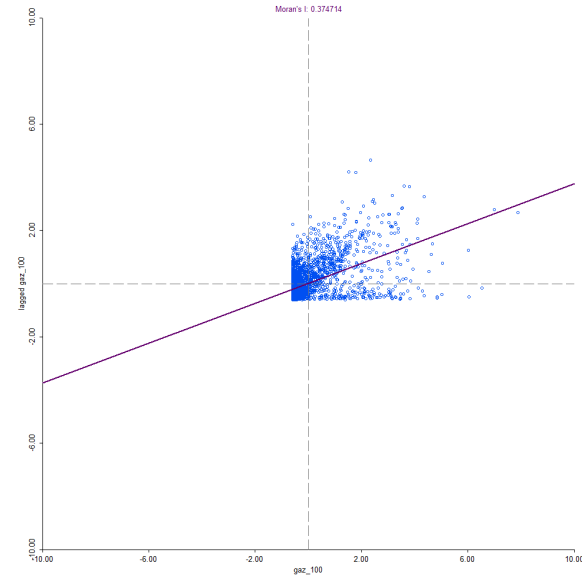
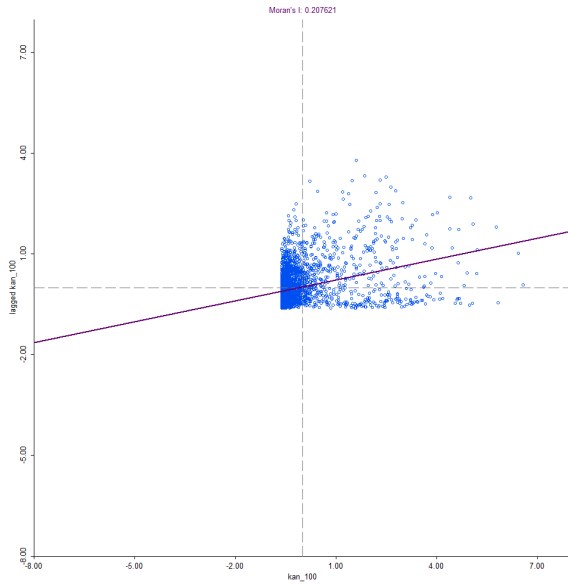
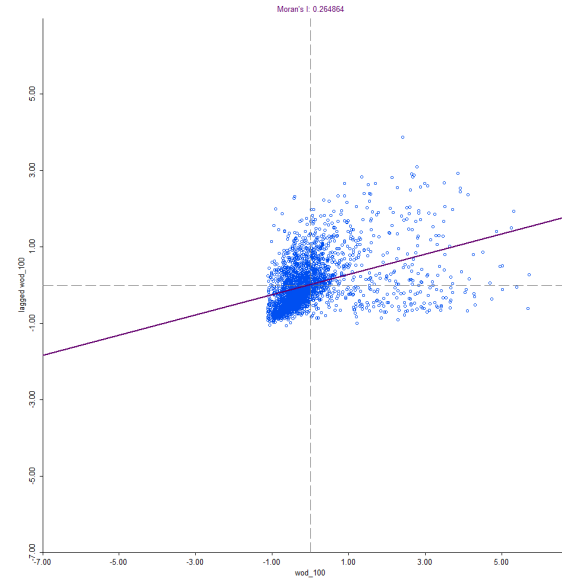
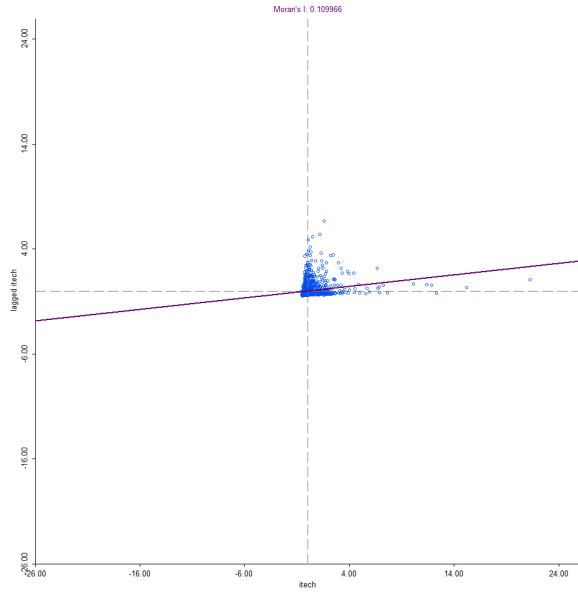
Rys. 2. Poziom rozwoju i różnicowanie infrastruktury technicznej gmin w województwach w 2015 r.

Delimitacja obszarów polaryzacji infrastruktury technicznej

- Głównym celem badań była identyfikacja klastrów przestrzennych w zakresie infrastruktury technicznej. Wykorzystana została metodologia i narzędzia statystyki przestrzennej – autokorelacja przestrzenna I. Morana.
- Autokorelacja przestrzenna, w której *„występowanie jednego zjawiska w jednej jednostce przestrzennej powoduje zwiększenie lub zmniejszenie prawdopodobieństwa występowania tego zjawiska w sąsiednich jednostkach”*. Wskazuje pewną homogeniczność struktur przestrzennych.

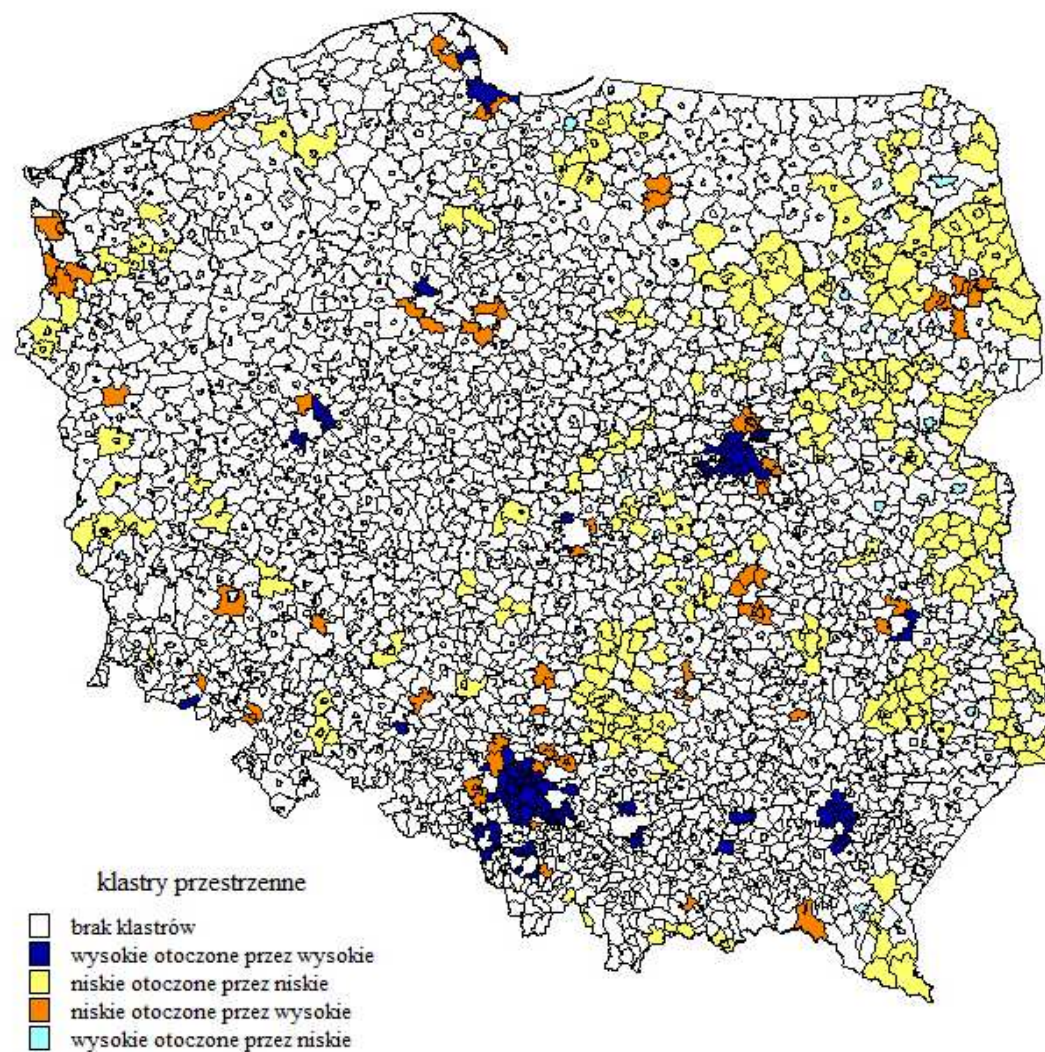
Zależność przestrzenna – wykres punktowy Morana

Czy istnieje efekt przestrzenny aglomeracji?

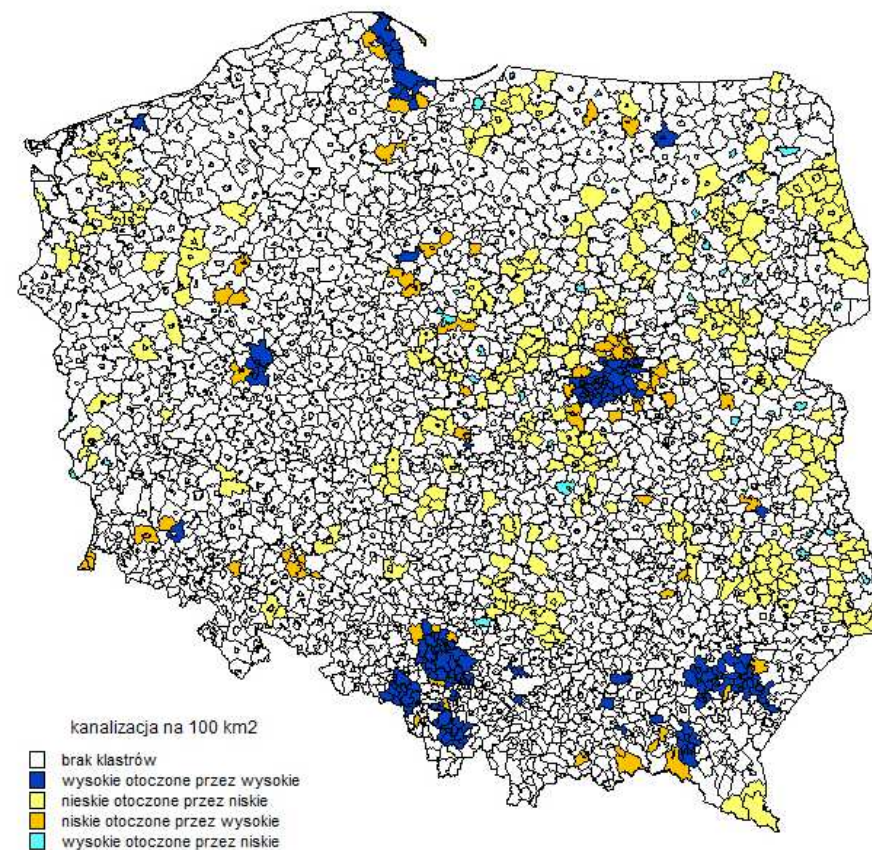
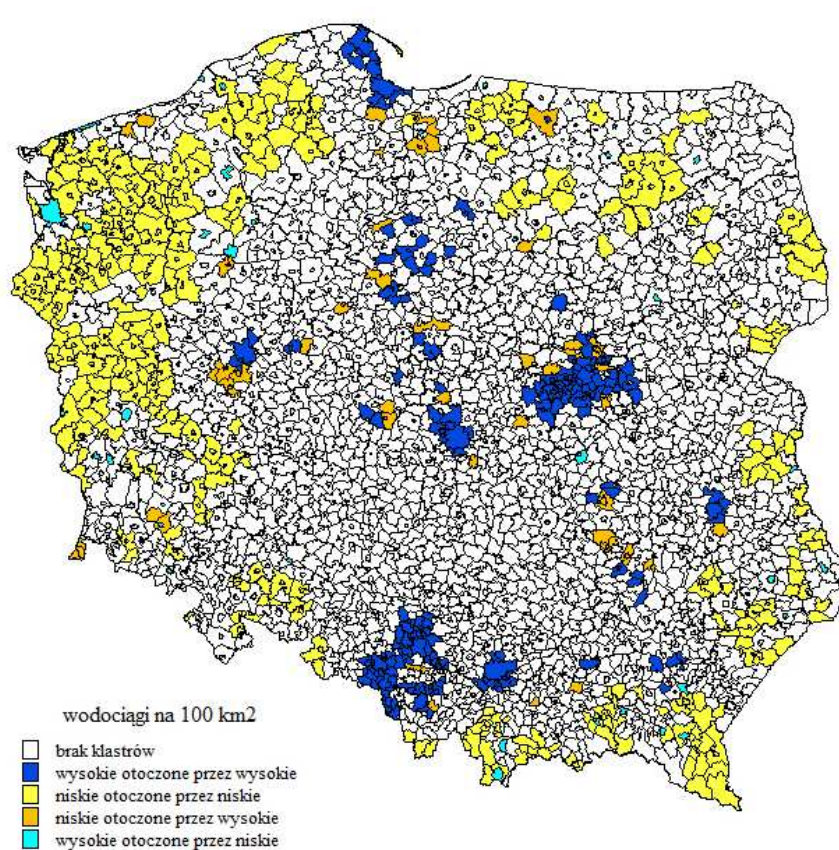

Rys. 3. Typy zależności przestrzennej infrastruktury technicznej na podstawie lokalnych wskaźników Morana

Rys. 4. Typy zależności przestrzennej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na podstawie lokalnego wskaźnika Morana

Reakcja polityki spójności na przemiany infrastruktury technicznej

- Zintegrowane podejście do rozwoju terytorialnego w dokumentach strategicznych
- Większe znaczenie wymiaru terytorialnego w realizacji polityki rozwoju i związane z nimi funkcjonalne ujęcie obszaru, na którym planowana jest interwencja
- Podkreślenie współpracy i koordynacji między różnymi podmiotami terytorialnymi
- Nowe instrumenty i mechanizmy rozwoju terytorialnego

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania prowadzą do następujących wniosków dla polityki regionalnej:

- utrzymanie się oraz powiększanie zróżnicowania poziomu rozwoju infrastruktury technicznej (polaryzacja) oznacza, że nie jest to zjawisko przypadkowe i przejściowe, lecz odzwierciedla trwałe tendencje w jej rozwoju. Na tych obszarach nastąpiło osłabienie spójności terytorialnej w zakresie infrastruktury technicznej.**
- delimitacja obszarów dyfuzji rozwoju infrastruktury przeprowadzona z wykorzystaniem metody korelacji przestrzennej na poziomie gmin ujawniła, że Warszawa, Poznań, Gdańsk oraz aglomeracja górnośląska są najsilniejszymi ośrodkami dyfuzji rozwoju w skali swoich regionów. Jednocześnie województwo mazowieckie pozostaje jedynym regionem, w którym występuje znaczna polaryzacja między gminami w obszarze metropolitalnym a położonymi bezpośrednio poza nimi.**
- szczególnie niekorzystana pod względem perspektyw rozwojowych jest sytuacja gmin położonych na peryferiach dużych obszarowo województw. Gminy te nie mają silnych powiązań funkcjonalnych z metropoliami w swoich regionach. Przedstawione mapy pokazują, że w takiej sytuacji znajdują się gminy z północnego Mazowsza, południowo-wschodniej Wielkopolski i wschodniej Małopolski.**
- proces dyfuzji rozwoju infrastruktury z dużych miast praktycznie nie zachodzi w województwach wschodniej Polski.**

Wobec przedstawionych wniosków z badania można sformułować pewne rekomendacje dla polityki spójności nastawionej na stymulowanie dyfuzji rozwoju (zarówno prowadzonej na szczeblu centralnym, jak i regionalnym) powinny być dotyczyć:

- **zwiększenia potencjału rozwojowego większych miast (subregionalnych) w Polsce,**
- **silnego wsparcia polityki regionalnej specjalnymi instrumentami czy interwencją. Dobór instrumentów wsparcia powinien być zróżnicowany przestrzennie i ściśle dostosowany do specyfiki warunków występujących w regionie, a nawet w gminie,**
- **wzmocnienia systemu instytucjonalnego w zakresie koordynacji działań oraz zapewnienie współpracy między różnymi instytucjami działającymi na rzecz rozwoju infrastruktury – zarówno na etapie programowania, jak i na etapie realizacji konkretnych działań.**

Dziękuję za uwagę